

idea

LEIBNIZ

LA MONADOLOGIE • DIE MONADOLOGIE • THE MONADOLOGY

MONADOLOJI

LEIBNIZ MONADOLOJİ

LEIBNİZ
Monadoloji

Çeviren
Aziz Yardımlı

idea • istanbul

İdea Yayınevi
Şarap İskelesi Sk. 2/106-107 34425 Karaköy — İstanbul
iletisim@ideayayinevi.com / www.ideayayinevi.com
Bu çeviri için © AZİZ YARDIMLI 1996-2011

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ

Monadologie

(yazım: 1714; yayım: 1840)

Monadoloji

I. BASKI 1997

IDEA KLASİK SET KAPSAMINDA ÜÇÜNCÜ BASKI 2011

Tüm hakları saklıdır. Bu yayımın hiçbir bölümü
İdea Yayınevinin ön izni olmaksızın
yeniden üretilemez.

E-kitap

ISBN 978-975-397-145-4

Monadoloji (Fransızca'da yazılış: 1714; Fransızca yayım 1840)

La Monadologie (écrite en 1714; édition française de 1840)

1. Burada sözünü edeceğimiz Monad bileşiklere giren yalnız bir tözden başka bir şey değildir; yalnız olan hiçbir parçası olmayandır. [Theod., § 10.]¹

1. La *Monade* dont nous parlons ici, n'est autre chose, qu'une substance simple, qui entre dans les composés; simple, c'est-à-dire, sans parties.

2. Bileşikler olduğu için yalnız tözler olmalıdır; çünkü bileşik olan yalnız olmanın bir yığımindan ya da toplайдan başka bir şey değildir.

2. Et il faut qu'il y ait des substances simples, puisqu'il y a des composés; car le composé n'est autre chose qu'un amas, ou *aggregatum* des simples.

3. Ve hiçbir parçanın olmadığı yerde ne uzam, ne beti, ne de bölünebilirlik olanaklıdır. Ve bu Monadlar doğanın gerçek atomları ve tek bir sözcükle şeylerin öğeleridir.

3. Or lá, où il n'y a point de parties, il n'y a ni étendue, ni figure, ni divisibilité possible. Et ces Monades sont les véritables Atomes de la Nature et en un mot les Eléments des choses.

4. Korkulacak bir çözülme de yoktur, ve yalnız bir tözün doğal olarak yok edilmesinin tasarlanabilir hiçbir yolu yoktur. [Theod., § 89.]

4. Il n'y a aussi point de dissolution á craindre, et il n'y a aucune manière concevable par laquelle une substance simple puisse perir naturellement.

5. Aynı nedenle tasarlanabilir hiçbir yol yoktur ki yalnız bir tözün doğallıkla ortaya çıkmasına olanak versin, çünkü yalnız töz bileşim yoluyla oluşturulamaz.

5. Par la même raison il n'y en a aucune, par laquelle une substance simple puisse commencer naturellement, puisqu'elle ne saurait être formée par composition.

6. Öyleyse denebilir ki Monadlar ancak bir kerede ortaya çıkabilir ya da sonlanabilir; eş deyişle, ancak yaratılış yoluyla başlayabilir ve yokediliş yoluyla sonlanabilirler; oysa bileşik olan parçalar yoluyla ortaya çıkar ya da sonlanır.

6. Ainsi on peut dire que les Monades ne sauraient commencer, ni finir que tout d'un coup, c'est-à-dire, elles ne sauraient commencer que par création et finir que par

annihilation; au lieu que ce qui est composé, commence ou finit par parties.

7. Dahası, bir Monadın kendi içinde başka herhangi bir yaratık tarafından nasıl başkalaştırılabileceğini ya da değiştirilebileceğini açıklamamanın bir yolu yoktur; çünkü onda hiçbirşey yer değiştiremez ve giderek onda uyarılabilecek, yönlendirilebilecek, arttırılabilecek ya da azaltılabilecek hiçbir devim bile tasarlanamaz; buna karşı parçalar arasında değişimin olduğu bileşiklerde durum böyle olabilir. Monadların birşeyin içeri girebilmesine ya da dışarı çıkabilmesine izin veren pencereleri yoktur. İlinekler ne kendilerini tözlerden koparabilirler, ne de onların dışında dolaşmaya çıkarlar, bir zamanlar Skolastiklerin ‘duyulur evrensellerinin’ [*species sensibiles*, duyulur biçimler] yaptıkları gibi. Öyleyse dışarıdan ne töz ne de ilinek bir Monada girebilir.

7. Il n’y a pas moien aussi d’expliquer comment une Monade puisse être altérée, ou changée dans son intérieur par quelque autre créature; puisqu’on n’y sçaurait rien transposer, ni concevoir en elle aucun mouvement interne qui puisse être excité, dirigé, augmenté ou diminué làdedans; comme cela se peut dans les composés, où il y a du changement entre les parties. Les Monades n’ont point de fenêtrés, par lesquelles quelque chose y puisse entrer ou sortir. Les accidents ne sçauraient se détacher, ni se promener hors des substances, comme faisoient autresfois les espèces sensibles des scholastiques. Ainsi, ni substance, ni accident peut entrer de dehors dans une Monade.

8. Gene de Monadların belli nitelikleri olmalıdır; yoksa varlıklar bile olmayacaklardır. Ve eğer yalın tözler nitelikleri yoluyla ayırdedilmeselerdi, şeylerde herhangi bir değişim saptamanın hiçbir yolu olmazdı; çünkü bileşikte bulunan yalnızca onun yalın bileşenlerinden gelebilir; eğer Monadlar niteliksiz olsalardı, birbirlerinden ayırdedilemez olurlardı, çünkü nicelikte ayrı değildirler; ve sonuç olarak, ‘dolu varlık’ [*plenum*] varsayıldığında, her bir yer devim durumunda yalnızca her zaman onda olmuş olmanın eşdeğerini kazanır, ve şeylerin bir durumu bir başkasından ayırdedilemez olurdu. [*Theod.*, Préface, 2b.]

8. Cependant il faut que les Monades ayent quelques qualités, autrement ce ne seroient pas même des Etres. Et si les substances simples ne différoient point par leurs qualités, il n’y auroit point de moien de s’appercevoir d’aucun changement dans les choses; puisque ce qui est dans le composé ne peut venir que des ingrédients simples; et les Monades étant sans qualités seroient indistinguables l’une de l’autre, puisque aussi bien elles ne diffèrent point en quantité; et, par conséquent, le plein étant supposé, chaque lieu ne recevrait toûjours dans le mouvement que l’équivalent de ce qu’il avait eu, et un état des choses seroit indiscernable de l’autre.

9. Ama her Monadın başka her birinden ayrı olması da zorunludur. Çünkü doğada hiçbir zaman biri eksiksiz olarak öteki gibi olan, ve aralarında bir iç ayırım, ya da özünlü bir belirlilik [*dénomination*] üzerine dayalı bir ayırım bulmanın olanaksız olduğu iki Varlık

yoktur.

9. Il faut même que chaque Monade soit différente de chaque autre. Car il n'y a jamais dans la nature deux Etres qui soient parfaitement l'un comme l'autre, et où il ne soit possible de trouver une différence interne ou fondée sur une dénomination intrinsèque.

10. Dahası, yaratılmış her varlığın ve dolayısıyla yaratılmış Monadın değişime açık olduğunu, ve ayrıca bu değişimin her birinde sürekli olduğunu da sorgusuzca kabul ediyorum.

10. Je prends aussi pour accordé que tout être créé est sujet au changement, et par conséquent la Monade créée aussi, et même que ce changement est continuel dans chacune.

11. Söylediklerimizden Monadların doğal değişimlerinin bir iç ilkeden geldiği çıkar, çünkü bir dış nedenin onların içinde hiçbir etkisi olamaz. [Theod., § 396, § 400.]

11. Il s'ensuit de ce que nous venons de dire, que les changements naturels des Monades viennent d'un *principe interne*; puisqu'une cause externe ne saurait influencer dans son intérieur.

12. Ama değişim ilkesinin yansıma bir de değişenin bir ayrıntısı [un détail de ce qui change] olmalıdır ki, bir bakıma yalın tözlerin tikellik ve türülülüğünü oluşturur.

12. Mais, il faut aussi qu'outre le principe du changement, il y ait un *détail de ce qui change*, qui fasse pour ainsi dire la spécification et la variété des substances simples.

13. Bu ayrıntı birimdeki ya da yalın olandaki bir çokluğu kuşatıyor olmalıdır. Çünkü tüm doğal değişimler dereceli olarak yer aldığı için, birşey değişirken bir başkası kalır; buna göre yalın tözde bir değişiklikler ve ilişkiler çoğulluğu olmalıdır, üstelik kendisinin parçaları olmasa da.

13. Ce détail doit envelopper une multitude dans l'unité ou dans le simple. Car tout changement naturel se faisant par degrés, quelque chose change et quelque chose reste; et par conséquent il faut que dans la substance simple il y ait une pluralité d'affections et de rapports, quoy qu'il n'y en ait point de parties.

14. Birimdeki ya da yalın tözdeki bir çokluğu kuşatan ve temsil eden geçici durum *Algı* denilen şeyden başkası değildir ki, daha sonra görüleceği gibi, Tamalgıdan ya da Bilinçten ayırdedilmelidir. Bu konuda Kartezyenlerin büyük eksiklikleri vardır, çünkü ayımsamadığımız algıları hiçe sayarlar. Bu onları yalnızca anlıkların Monadlar oldukları, ve ne hayvan ruhlarının ne de başka *entelekhilerin* olduğuna inanmaya da götürmüştür; ve böylece, tıpkı sıradan kalabalığın yaptığı gibi, uzun süreli bir baygınlık durumunu kesin

ölüm ile karıştırmışlardır; sonunda yine [bedenden] bütünüyle ayrı ruhlara ilişkin Skolastik önyargı ile anlaşmış ve giderek ruhların ölümlülüğü görüşü ile çarpıtılmış kafaları bile doğrular olmuşlardır.

14. L'état passager qui enveloppe et représente une multitude dans l'unité ou dans la substance simple, n'est autre chose que ce qu'on appelle la *Perception*, qu'on doit distinguer de l'aperception ou de la conscience, comme il paroitra dans la suite. Et c'est en quoi les Cartésiens ont fort manqué, aiant compté pour rien les perceptions dont on ne s'aperçoit pas. C'est aussi ce qui les a fait croire que les seuls esprits étaient des Monades, et qu'il n'y avoit point d'Ames des Bêtes ny d'autres Entéléchies; et qu'ils ont confondu avec le vulgaire un long étourdissement avec une mort á la rigueur, ce qui les a fait encore donner dans le prejuge scholastique des âmes entièrement séparées et a même confirmé les esprits mal tournés dans l'opinion de la mortalité des âmes.

15. Bir algıdan bir başkasına değişime ya da geçişe götüren içsel ilkenin eylemine istek [Appétition]denebilir; hiç kuşkusuz itki [l'appétit] yöneldiği algının bütününe her zaman tam olarak erişemez, ama her zaman onun bir bölümünü elde eder ve yeni algılara erişir.

15. L'Action du principe interne, qui fait le changement ou le passage d'une perception á une autre, peut-être appellé *Appétition*: il est vrai que l'appétit ne sçaurait toûjours parvenir entièrement á toute la perception, o il tend, mais il en obtient toûjours quelque chose, et parvient á des perceptions nouvelles.

16. Bilincinde olduğumuz en küçük düşüncenin kendi içinde nesnedeki bir türlülüğü kapsadığını bulduğumuz zaman, yalın tözdeki çokluğun bir deneyimini ediniriz. Böylece ruhun yalın bir töz olduğunu kabul eden herkes Monaddaki bu çokluğu da kabul etmelidir; ve Sözlüğünde 'Rorarius' makalesinde yapmış olduğu gibi, Bay Bayle'in bunda herhangi bir güçlük bulmaması gerekirdi.

16. Nous expérimons en nous mèmes une multitude dans la substance simple, lorsque nous trouvons que la moindre pensée dont nous nous apercevons, enveloppe une variété dans l'objet. Ainsi tous ceux qui reconnaissent que l'âme est une substance simple, doivent reconnaître cette multitude dans la Monade; et Monsieur Bayle ne devait point y trouver de difficulté, comme il a fait dans son Dictionnaire, article *Rorarius*.

17. Dahası, algının ve ona bağımlı olanın mekanik nedenler ile, eş deyişle betiler ve devimler yoluyla açıklanamaz oldukları kabul edilmelidir. Ve eğer düşünecek, duyumsayacak ve algılayacak bir yapıda olan bir makineyi varsayarsak, aynı oranları koruyarak öyle bir yolda büyümüş olarak tasarlanabilir ki, bir değirmene girer gibi içine girilebilir. Eğer bu kabul edilirse, içini yokladıktan sonra yalnızca birbirlerini iten parçalar buluruz, ama hiçbir zaman bir algının açıklanmasını sağlayacak birşeyi değil. Böylece algı bir bileşikte ya da bir düzende değil ama yalın bir tözde aranmalıdır.

Dahası, yalın bir tözde bundan, eş deyişle algılardan ve değişimlerinden başka hiçbirşey bulunamaz. Yalın tözlerin tüm içsel eylemleri de yalnızca bundan oluşabilir.

17. On est obligé d'ailleurs de confesser que la *perception* et ce qui en depend est *inexplicable par des raisons mecaniques*, c'est á dire, par les figures et par les mouvements. Et, feignant qu'il y ait une Machine, dont la structure fasse penser, sentir, avoir perception; on pourra la concevoir agrandie en conservant les mêmes proportions, en sorte qu'on y puisse entrer, comme dans un moulin. Et cela posé on ne trouvera, en le visitant au-dedans, que des pieces qui se poussent les unes les autres, et jamais de quoi expliquer une perception. Ainsi, c'est dans la substance simple, et non dans le composé ou dans la machine qu'il la faut chercher. Aussi n'y a-t-il que cela qu'on puisse trouver dans la substance simple, c'est á dire, les perceptions et leurs changements. C'est en cela seul aussi que peuvent consister toutes Les *Actions internes* des substances simples.

18. Tüm yalın tözler ya da yaratılmış Monadlara Entelekhiler denebilir, çünkü kendilerinde belli bir eksiksizlik (ἔχουσι τὸ ἐντελές) taşırlar; bir yeterlikleri (αὐτάρχεια) vardır ki onları içsel etkinliklerinin kaynakları ve böylece deyim yerindeyse cisimsel olmayan otomatlar yapar. [Theod., § 87.]

18. On pourro it donner le nom d'Entéléchies á toutes les substances simples ou Monades créées, car elles ont en elles une certaine perfection (ἔχουσι τὸ ἐντελές), il y a une suffisance (αὐτάρχεια) qui les rend sources de leurs actions internes et pour ainsi dire, des Automates incorporels.

19. Eğer açıkladığım genel anlamda algıları ve istekleri olan herşeye Ruh adını vereceksek, o zaman tüm yalın tözlere ya da yaratılmış Monadlara ruhlar denebilir; ama gene de duygu yalın bir algıdan daha öte birşey olduğu için, sanırım genel Monadlar ya da Entelekhiler adı yalnızca algıları olan yalın tözlere yeterli olmalı ve Ruhlar adı ise yalnızca algıları daha seçik ve belleğin eşliğinde olanlara verilmelidir.

19. Si nous voulons appeler âme tout ce qui a *perceptions et appétits* dans le sens général que je viens d'expliquer, toutes les substances simples ou Monades créées pourraient être appelées âmes; mais, comme le sentiment est quelque chose de plus qu'une simple perception, je consens que le nom général de Monades et d'entéléchies suffise aux substances simples qui n'auront que cela: et qu'on appelle âmes seulement celles dont la perception est plus distincte et accompagnée de mémoire.

20. Çünkü deneyim yoluyla hiçbirşey anımsamadığımız ve ayırdedilebilir hiçbir algımızın olmadığı bir durumu biliriz; örneğin bir baygınlık geçirdiğimiz ya da düş olmaksızın derin bir uykuya yenik düştüğümüz zaman olduğu gibi. Ruh bu durumda yalın bir Monaddan duyumsanabilir bir ayırım göstermez; ama bu durum sürmediği ve ruh kendini ondan çıkardığı için, ruh yalın bir Monaddan daha çoğu olan birşeydir. [Theod., §

20. Car nous expérimentons en nous mêmes un état ou nous ne nous souvenons de rien et n'avons aucune perception distinguée; comme lorsque nous tombons en défaillance, ou quand nous sommes accablés d'un profond sommeil sans aucun songe. Dans cet état l'âme ne diffère point sensiblement d'une simple Monade; mais comme cet état n'est point durable, et qu'elle s'en tire, elle est quelque chose de plus.

21. Ve bundan bu durumda yalın tözün hiçbir algısının olmadığı sonucu çıkmaz. Aslında bu sözü edilen nedenlerden ötürü olanaklı değildir; çünkü yok olamaz; ama belli bir etkilenim olmaksızın varolmayı da sürdüremez, ve bu etkilenim onun algısından başka birşey değildir; ama içlerinde hiçbirşeyin açıkça ayırdedilmediği küçük algıların büyük bir çokluğu biraraya geldiği zaman kişi sersemeler; tıpkı sürekli olarak aynı yönde ardarda birçok kez döndüğümüz zaman bir başdönmesinin ortaya çıkması gibi, ki bayılmamıza neden olabilir ve şeyleri ayırdetmemizi önler. Ölüm hayvanları bir süre için bu duruma sokabilir.

21. Et il ne s'ensuit point qu'alors la substance simple soit sans aucune perception. Cela ne se peut pas même, par les raisons susdites; car elle ne saurait périr, elle ne saurait aussi subsister sans quelque affection, qui n'est autre chose que sa perception: mais quand il y a une grande multitude de petites perceptions, o il n'y a rien de distingué, on est étourdi; comme quand on tourne continuellement d'un même sens plusieurs fois de suite, où il vient un vertige qui nous peut faire évanouir et qui ne nous laisse rien distinguer. Et la mort peut donner cet état pour un temps aux animaux.

22. Ve bir yalın tözün her şimdiki durumunun doğallıkla önceki durumunun bir sonucu olması gibi—öyle ki onda şimdi geleceğe gebedir—[Theod., § 360.],

22. Et comme tout présent état d'une substance simple est naturellement une suite de son état précédent, tellement que le présent y est gros de l'avenir.

23. yine öyle, baygınlıktan uyanan biri de algılarını ayırmsadığına göre, onları uyanmadan hemen önce taşımış olmalıdır, üstelik onları ayırmsamasa bile; çünkü bir algı doğallıkla ancak bir başka algıdan doğabilir, tıpkı bir devimin doğallıkla ancak bir devimden gelebilmesi gibi. [Theod., §§ 401-403.]

23. Donc, puisque réveillé de l'étourdissement on s'aperçoit de ses perceptions, il faut bien qu'on en ait eu immédiatement auparavant, quoiqu'on ne s'en soit point aperçu; car une perception ne saurait venir naturellement que d'une autre perception, comme un mouvement ne peut venir naturellement que d'un mouvement.

24. Böylece açıktır ki, eğer algılarımızda ayırdedilen hiçbirşey, deyim yerindeyse öne

çıkmiş ve çok çarpıcı hiçbirşey olmamış olsaydı, her zaman bir baygınlık durumunda kalırdık. Ve bütünüyle çıplak Monadların durumu budur.

24. L'on voit par lá que, si nous n'avions rien de distingué, et pour ainsi dire de relevé et d'un plus haut goût dans nos perceptions, nous serions toujours dans l'étourdissement. Et c'est l'état des Monades toutes nües.

25. Doğanın hayvanlara böyle yüksek algılar verdiğini de görürüz, çünkü onları sayısız ışık ışınlarını ya da havanın sayısız dalgalanmalarını toplayan ve böylece birleşmeleri yoluyla daha büyük bir etki yaratmalarını sağlayan örgenler ile donatma kaygısını gösterir. Kokuda, tatta ve dokunmada ve belki de bilmediğimiz bir dizi başka duyuda buna benzer birşey vardır. Ve ruhta yer alanların bedensel örgenlerde olup biteni nasıl temsil ettiğini şimdi açıklayacağım.

25. Aussi, voions nous que la Nature a donné des perceptions relevées aux animaux, par les soins qu'elle a pris de leur fournir des organes qui ramassent plusieurs raions de lumière ou plusieurs ondulations de l'air, pour les faire avoir plus d'efficace par leur union. Il y a quelque chose d'approchant dans l'odeur, dans le goût et dans l'attouchement, et peut-être dans quantité d'autres sens, qui nous sont inconnüs. Et j'expliquerai tantôt, comment ce qui se passe dans l'âme représente ce qui se fait dans les organes.

26. Bellek usa öykünen, ama ondan ayırdedilmesi gereken ruha bir ardışıklık türü sunar. Böylece hayvanların onlara çarpan ve önceden bir algısını edinmiş oldukları birşeyi algıladıkları zaman belleklerdeki tasarım aracılığıyla bu önceki algıdaki şey ile bağı olanı beklemeye yöneldiklerini ve daha önce duyduklarına benzer duygular taşımaya başladıklarını görürüz. Örneğin, köpeklere bir sopa gösterilince bunun onlarda yaratmış olduğu acıyı anımsar ve havlayıp kaçarlar. [Theod., Discours de la Conformite ..., § 65.]

26. La mémoire fournit une espèce de *consécution* aux âmes, qui imite la raison, mais qui en doit être distinguée. C'est que nous voyons que les animaux, ayant la perception de quelque chose qui les frappe, et dont ils ont eu perception semblable auparavant, s'attendent par la représentation de leur mémoire á ce qui y a été joint dans cette perception précédente, et sont portés á des sentiments semblables á ceux qu'ils avaient pris alors. Par exemple, quand on montre le bâton aux chiens, ils se souviennent de la douleur qu'il leur a causée et crient et füient.

27. Ve onları etkileyen ve devindiren imgenin gücü önceki algıların ya büyüklüğünden ya da çokluğundan gelir. Çünkü çoğu kez güçlü bir izlenim uzun süreli bir alışkanlık ile ya da çok sayıda ve sık sık yineleyen sıradan algılar ile bütünüyle aynı etkiyi yaratır.

27. Et l'imagination forte qui les frappe et emeut vient ou de la grandeur ou de la multitude des perceptions précédentes. Car souvent une impression forte fait tout d'un coup l'effêt d'une longue *habitude* ou de beaucoup de perceptions médiocres réitérées.

28. Algularının ardışıklığı yalnızca bellek ilkesinden ötürü olduğu sürece, insanlar hayvanlar gibi davranırlar, ve yöntemleri kuramdan yoksun ve salt kılığa dayalı 'görgül doktorlar'ı [Médecins Empiriques] andırırlar; ve aslında eylemlerimizin dörtte üçünde görgücülerden başka birşey değildir. Örneğin, yarın yine gündüz olacağını beklediğimiz zaman bunu görgül olarak yaparız, çünkü şimdiye dek hep öyle olmuştur. Bu konuda us yoluyla yargıda bulunan yalnızca gökbilimcidir.

29. Mais la connaissance des vérités nécessaires et éternelles est ce qui nous distingue des simples animaux et nous fait avoir la *Raison* et les Sciences; en nous élevant á la connaissance de nous-même et de Dieu. Et c'est ce qu'on appelle en nous Ame Raisonnable ou *Esprit*.

29. Ama bizi salt hayvanlardan ayırdeden ve bize *Usu* ve Bilimleri vererek bizi kendimizin ve Tanrının bilgisine yükselten şey zorunlu ve ilksiz-sonsuz gerçekliklerin bilgisidir. Ve bizde Ussal Ruh ya da *Tin* adı verilen şey budur.

29. Mais la connaissance des vérités nécessaires et éternelles est ce qui nous distingue des simples animaux et nous fait avoir la *Raison* et les Sciences; en nous élevant á la connaissance de nous-même et de Dieu. Et c'est ce qu'on appelle en nous Ame Raisonnable ou *Esprit*.

30. Yine zorunlu gerçekliklerin bilgisi yoluyla ve onların soyutlamaları yoluyla *derin-düşünme edimlerine* yükseliriz ki, bunlar yoluyla *Ben* denilen şeyi düşünür ve şunun ya da bunun bizde olduğunu görürüz: ve böylece kendimizi düşünmekle Varlığı, Tözü, yalın olanı ve bileşik olanı, özdeksel-olmayanı ve Tanrının Kendisini de düşünürüz; ve bizde sınırlı olanın Onda sınırsız olduğunu kavrarız. Ve bu *derin-düşünme edimleri* uslamlamamızın başlıca nesnelere sağlar. [*Theod.*, Préface. 4a.]

30. C'est aussi par la connaissance des vérités nécessaires et par leurs abstractions que nous sommes élevés aux *Actes réflexifs*, qui nous font penser á ce qui s'appelle *Moy*, et á considérer que ceci ou cela est en nous: et c'est ainsi qu'en pensant á nous, nous pensons á l'Être, á la Substance, au simple ou au composé, á l'immatériel et á Dieu même; en concevant que ce qui est borné en nous, est en lui sans bornes. Et ces actes réflexifs fournissent les objets principaux de nos raisonnements.

31. Uslamlamalarımız iki büyük ilke üzerine dayanır ki, bunlardan biri *çelişki ilkesidir* ve onun aracılığıyla bir *çelişki içerenin yanlış olduğu* ve yanlış olana karşıt ya da onunla çelişkili olanın doğru olduğu yargısında bulunuruz. [*Theod.*, §§ 44, 196.]

31. Nos raisonnements sont fondés sur *deux grands principes, celui de la contradiction*, en vertu duquel nous jugeons *faux*, ce qui en enveloppe, et vrai ce qui est opposé ou contradictoire au faux.

32. **Ve yeterli neden ilkesi üzerine, ki onun aracılığıyla yeterli bir neden olmadıkça hiçbir olgunun gerçek ya da var olarak, hiçbir bildirimini doğru olarak görülemeyeceğini, niçin başka türlü değil de böyle olması gerektiğini düşünürüz—üstelik bu nedenler çoğu kez bizim tarafımızdan bilinemeseler de.** [*Theod.*, §§ 44, 196.]

32. *Et celui de la raison suffisante*, en vertu duquel nous considérons qu'aucun fait ne sçaurait se trouver vrai, ou existant, aucune Énonciation véritable, sans qu'il y ait une raison suffisante pourquoi il en soit ainsi et non pas autrement. Quoi que ces raisons le plus souvent ne puissent point nous être connües.

33. **Ayrıca iki tür gerçeklik vardır: Uslamlama gerçeklikleri ve olgu gerçeklikleri. Uslamlama gerçeklikleri zorunludur ve karşıtları olanaksızdır; ve olgu gerçeklikleri olumsaldır ve karşıtları olanaklıdır. Bir gerçeklik zorunlu olduğu zaman, nedeni onu sonunda birincil olanlara ulaşıncaya dek daha yalın düşüncelere ve gerçekliklere ayırıştırın analiz yoluyla bulunabilir.** [*Theod.*, §§ 170, 174, 189, 280-282, 367. abregé object. 3.]

33. Il y a aussi deux sortes de *vérités*, celles de *Raisonnement* et celles de *Fait*. Les vérités de raisonnement sont nécessaires et leur opposé impossible, et celles de fait sont contingentes et leur opposé est possible. Quand une vérité est nécessaire, on en peut trouver la raison par l'analyse, la résolvant en idées et en vérités plus simples, jusqu'à ce qu'on vienne aux primitives. [*Theod.* 170, 174, 189, 280-282, 367. Abregé, Object. 3.]

34. **Böylece dir ki Matematikçiler kurgul Teoremleri ve kılğısal Kuralları analiz yoluyla Tanımlara, Belitlere ve Konutlamalara indirgerler.**

34. C'est ainsi que chez les Mathématiciens les *Théorèmes* de spéculation et les *Canons* de pratique sont réduits par l'analyse aux Définitions, Axiomes et Demandes.

35. **En sonunda yalın düşünceler vardır ki, hiçbir tanımları verilemez; ayrıca Belitler ve Konutlamalar, tek bir sözcükle birincil ilkeler de vardır ki, tanıtlanamazlar, ve aslında hiçbir tanıtlamaya gereksinmezler; bunlar Özdeş Önermelerdir ki karşıtları açık bir çelişki içerir.** [*Theod.*, §§ 36, 37, 44, 45, 49, 52, 121-122, 337, 340-344.]

35. Et il y a enfin des idées simples dont on ne saurait donner la définition; il y a aussi des axiomes et demandes ou en un mot des *principes primitifs*, qui ne sçauraient être prouvés et n'en ont point besoin aussi; et ce sont les *Énonciations identiques*, dont l'opposé contient une contradiction expresse.

36. Ama olumsal gerçeklikler ya da olgu gerçeklikleri için, eş deyişle yaratılmış varlıklar evreni boyunca dağılmış şeylerin bağlantısı için de bir yeterli neden olmalıdır; burada tikel nedenlere analiz Doğadaki şeylerin ölçsüz türölülüğü ve cisimlerin sonsuz bölünüşü nedeniyle sınırsız ayrıntıya dek gidebilir. Şimdiki yazımın etker nedenine giren şimdiki ve geçmiş biçimlerin ve devimlerin sonsuz bir çokluğu vardır; ve ruhumun şimdiki ve geçmiş küçük eğilimlerinin ve yatkınlıklarımın sonsuz bir çokluğu vardır ki onun sonsal nedenine katılırlar.

36. Mais la *raison suffisante* se doit aussi trouver dans *les vérités contingentes* ou de *fait*, c'est á dire, dans la suite des choses répandues par l'univers des créatures; où la résolution en raisons particulières pourrait aller á un détail sans bornes, á cause de la variété immense des choses de la Nature et de la division des corps á l'infini. Il y a une infinité de figures et de mouvements présents et passés qui entrent dans la cause efficiente de mon écriture présente, et il y a une infinité de petites inclinations et dispositions de mon âme présentes et passées qui entrent dans la cause finale.

37. Ve tüm bu ayrıntı yine daha başka önsel ya da daha ayrıntılı olumsal şeyleri kapsayacağı için—ki bunların her biri yine kendi nedenini vermek için benzer bir analizi gerektirir—, hiçbir ilerleme olmaz; ve yeterli ya da sonsal neden tikel olumsal şeylerin bağlantı ya da dizisinin dışında olmalıdır, üstelik bu dizi ne denli sonsuz olursa olsun.

37. Et comme tout ce *détail* n'enveloppe que d'autres contingents antérieurs ou plus détaillés, dont chacun a encore besoin d'une Analyse semblable pour en rendre raison, on n'en est pas plus avancé: et il faut que la raison suffisante ou dernière soit hors de la suite ou *séries* de ce détail des contingences, quelque infini qu'il pourrait être.

38. Ve böylece şeylerin sonsal nedenleri zorunlu bir tözde olmalıdır ki, bunda değişimlerinin ayrıntısı, tıpkı kaynağında olduğu gibi, yalnızca yüksek bir düzeyde varolur; ve bu töze Tanrı deriz. [Theod., § 7.]

38. Et c'est ainsi que la dernière raison des choses doit être dans une substance nécessaire, dans laquelle le détail des changements ne soit qu'éminemment, comme dans la source: et c'est ce que nous appelons *Dieu*.

39. Şimdi bu töz birbirleri ile de baştan sona bağıntılı tikellerin tüm bu ayrıntısı için bir yeterli neden olduğuna göre, salt bir Tanrı vardır, ve bu Tanrı yeterlidir.

39. Or, cette substance étant une raison suffisante de tout ce détail, lequel aussi est lié partout, *il n'y a qu'un Dieu, et ce Dieu suffit.*

40. Yine biricik, evrensel ve zorunlu olan bu En Yüksek Tözün dışındaki hiçbirşey ondan bağımsız olmadığı ve kendisi olanaklı varlığın bir yalın bağlantısı olduğu için,

sınırlanamaz olması ve olanaklı olduğu denli olgusallık kapsamı gerektiğini de düşünebiliriz.

40. On peut juger aussi que cette Substance Suprême, qui est unique, universelle et nécessaire, n'ayant rien hors d'elle qui en soit indépendant, et étant une suite simple de l'être possible; doit être incapable de limites et contenir tout autant de réalité qu'il est possible.

41. Bundan şu çıkar ki Tanrı saltık olarak eksiksizdir; çünkü eksiksizlik sözcüğün sağın anlamında pozitif realitenin büyüklüğünden başka birşey değildir ki, sonlu olan şeylerin sınırları bir yana atıldığı zaman elde edilir. Ve hiçbir sınırın olmadığı yerde, eş deyişle Tanrıda, eksiksizlik saltık olarak sonsuzdur. [Theod., § 22. Theod. préface § 4a.]

41. D'où il s'ensuit que Dieu est absolument parfait; la perfection n'étant autre chose que la grandeur de la réalité positive prise précisément, en mettant à part les limites ou bornes dans les choses qui en ont. Et là, où il n'y a point de bornes, c'est à dire en Dieu, la perfection est absolument infinie.

42. Bundan şu da çıkar ki, yaratılmış varlıklar eksiksizliklerini Tanrının etkisinden alırlar, ama eksiklikleri sınırlar olmaksızın var olamayan kendi doğalarından gelir. Çünkü bu yoldadır ki Tanrıdan ayrılırlar. [Theod., §§ 20, 27-31, 153, 167, 377 vs., § 30, §380, abregé object. 5.]

42. Il s'ensuit aussi que les créatures ont leurs perfections de l'influence de Dieu, mais qu'elles ont leurs imperfections de leur nature propre, incapable d'être sans bornes. Car c'est en cela qu'elles sont distinguées de Dieu.

43. Yine doğrudur ki yalnızca varoluşların değil ama özlerin de kaynağı Tanrıdadır, ama ancak bunlar olgusal oldukları, eş deyişle olanaklı olandaki olgusalın kaynağı oldukları sürece. Çünkü Tanrının Anlağı onların bağımlı oldukları ilksiz-sonsuz gerçekliklerin ya da ideaların alanıdır, ve Onsuz şeylerin olanaklarında olgusal hiçbirşey olmaz, ve yalnızca varolan birşey değil, ama olanaklı birşey bile olmazdı. [Theod., § 20.]

43. Il est vrai aussi qu'en Dieu est non seulement la source des existences, mais encore celle des essences, en tant que réelles, ou de ce qu'il y a de réel dans la possibilité. C'est parce que l'Entendement de Dieu est la région des vérités éternelles, ou des idées dont elles dépendent, et que sans lui il n'y aurait rien de réel dans les possibilités, et non seulement rien d'existant, mais encore rien de possible.

44. Çünkü eğer Özlerde ya da olanaklarda, ya da ilksiz-sonsuz gerçekliklerde bir olgusallık varsa, bu olgusallık varolan ve edimsel birşeyde, ve sonuç olarak zorunlu Varlığın varoluşunda temellenmiş olmalıdır ki, bunda öz varoluş içerir, ya da onda edimsel olmak için olanaklı olmak yeterlidir. [Theod., §§ 184-189, 335.]

44. Car il faut bien que s'il y a une réalité dans les Essences ou possibilités, ou bien dans les vérités éternelles, cette réalité soit fondée en quelque chose d'existant et d'actuel; et par conséquent dans l'Existence de l'Être nécessaire, dans lequel l'Essence renferme l'Existence, ou dans lequel il suffit d'être possible pour être Actuel.

45. Böylece yalnızca Tanrı (ya da zorunlu Varlık) eğer olanaklı ise zorunlu olarak varolma ayrıcalığını taşır. Ve hiçbir sınır, hiçbir olumsuzlama ve sonuç olarak hiçbir çelişki içermeyenin olanağını hiçbirşey engelleyemeyeceği için, bu kendi başına Tanrının varoluşunu *a priori* bilmek için yeterlidir. Böylece onu ilksiz-sonsuz gerçekliklerin olgusalıkları yoluyla tanıtladık. Ama az önce onu *a posteriori* de tanıtlamıştık, çünkü son ya da yeterli nedenlerini ancak varoluşunun nedenini kendi içinde taşıyan zorunlu Varlıkta bulabilen olumsal varlıklar vardır.

45. Ainsi Dieu seul (ou l'Être nécessaire) a ce privilège, qu'il faut qu'il existe s'il est possible. Et comme rien ne peut empêcher la possibilité de ce qui n'enferme aucunes bornes, aucune négation, et par conséquent aucune contradiction, cela seul suffit pour connaître l'Existence de Dieu *a priori*. Nous l'avons prouvée aussi par la réalité des vérités éternelles. Mais nous venons de la prouver aussi *a posteriori*, puisque des êtres contingents existent, lesquels ne sauraient avoir leur raison dernière ou suffisante que dans l'être nécessaire, qui a la raison de son existence en luy-même.

46. Gene de kimilerinin yaptığı gibi ilksiz-sonsuz gerçekliklerin, Tanrıya bağımlı oldukları için, keyfi ve Onun istencine bağımlı olduklarını sanmamalıyız—Descartes'ın ve daha sonra M. Poiret'nin kabul etmiş göründükleri gibi. Bu yalnızca olumsal gerçeklikler açısından doğrudur ki, bunların ilkeleri *uygunluk* ya da *en iyi olanın* seçilmesi iken, Zorunlu Gerçeklikler ise yalnızca onun anlayışına bağımlıdırlar ve onun iç nesnesidirler. [*Theod.*, §§ 180-184, 185, 335, 351, 380.]

46. Cependant, il ne faut point s'imaginer, avec quelques-uns, que les vérités éternelles, étant dépendantes de Dieu, sont arbitraires et dépendent de sa volonté, comme des-Cartes paraît l'avoir pris et puis Monsieur Poiret. Cela n'est véritable que des vérités contingentes dont le principe est la *convenance* ou le choix du *meilleur*; au lieu que les Vérités Nécessaires dépendent uniquement de son entendement, et en sont l'objet interne.

47. Böylece yalnızca Tanrı birincil Birim ya da kökensel yalın Tözdür ki, tüm yaratılmış ya da türevsel Monadlar onun ürünleridirler; ve deyim yerindeyse kıpıdan kıpıya Tanrısallığın sürekli çakışları yoluyla doğarlar—çakışlar ki, özü sınırlı olmak olan yaratılmış varlığın alıcılığı tarafından sınırlanırlar. [*Theod.*, §§ 382-391, 398, 395.]

47. Ainsi Dieu seul est l'Unité Primitive, ou la substance simple originaire, dont toutes les Monades créées ou dérivatives sont des productions; et naissent, pour ainsi dire, par des Fulgurations continues de la Divinité de moment en moment, bornées par la réceptivité de

la créature, á laquelle il est essentiel d'êre limitée.

48. Herşeyin kaynağı olan Güç, ve sonra ideaların ayrıntısını kapsayan Bilgi, ve son olarak en iyi olanın ilkesine göre değışimler ve ürünler ortaya koyan İstenç Tanrıdadır. [Theod., §§ 7, 149, 150.] Bu yüklemeler yaratılmış Monadlarda Özneye ya da Temele, Algı Yetisine ve İsteme Yetisine karşılık düşerler. Ama Tanrıda bu yüklemeler saltık olarak sonsuz ya da eksiksizdir; ve yaratılmış Monadlarda ya da Entelekhilerde (ya da sözcüğü Hermoloaus Barbarus'un çevirdiğı gibi, 'perfectihabiis'de) yalnızca Monadın eksiksizlik derecesine göre bu yüklemelere öykümmeler vardır. [Theod., §§ 7, 149, 150, 87.]

48. Il y a en Dieu la *Puissance*, qui est la source de tout, puis la *Connaissance*, qui contient le détail des idées, et enfin la *Volonté*, qui fait les changements ou productions selon le principe du meilleur. Et c'est ce qui répond á ce qui, dans les Monades créées fait le Sujêr ou la Base, la Faculté Perceptive et la Faculté Appétitive. Mais en Dieu ces attributs sont absolument infinis ou parfaits, et dans les Monades créées ou dans les Entéléchies (ou *perfectihabiis*, comme Hermolaus Barbarus traduisait ce mot) ce n'en sont que des imitations, á mesure qu'il y a de la perfection.

49. Yaratılmış olanın eksiksiz olduğı düzeye dek dışsal olarak etkin olduğı, ve eksikli olduğı düzeye dek bir başkasına karşı edilgin olduğı söylenir. Böylece Monada seçik olarak algıladığı sürece etkinlik, ve algıları karışık olduğı sürece edilginlik yüklenir. [Theod., §§ 32, 66, 386.]

49. La créature est dite *agir* au dehors en tant qu'elle a de la perfection; et *pâtir* d'une autre en tant qu'elle est imparfaite. Ainsi l'on attribue l'*Action* á la Monade en tant qu'elle a des perceptions distinctes et la *passion* en tant qu'elle en a de confuses.

50. Yine, yaratılmış bir şey bir başkasından ancak onda ötekinde yer alan için a priori zemin vermeye hizmet edenin bulunması ölçüsünde daha eksiksizdir; ve bu nedendir ki onun öteki üzerinde etkin olduğı söylenir.

50. Et une créature est plus parfaite qu'une autre, en ce qu'on trouve en elle ce qui sert á rendre raison *a priori* de ce qui se passe dans l'autre, et c'est par lá qu'on, dit qu'elle agit sur l'autre.

51. Ama yalnız tözlerde bir Monadın öteki üzerindeki nüfuzu [influence] yalnızca idealdir, ve etkisi [effet] ancak Tanrının araya girmesi ile yer alabilir, ama ancak Tanrının idealarında bir Monad şeylerin başlangıcından bu yana öteki Monadları düzenlerken Tanrının onu dikkate alması gerektiğini haklı olarak ileri sürebiliyorsa. Çünkü yaratılmış bir Monadın bir başkasının iç varlığı üzerinde bir fiziksel etkisi olamayacağı için, biri ötekine ancak bu yolla bağımlı olabilir. [Theod., §§ 9, 54, 65, 66, 201. Abregé object. 3.]

51. Mais dans les substances simples, ce n'est qu'une influence idéale d'une monade sur l'autre, qui ne peut avoir son effet, que par l'intervention de Dieu, en tant que dans les idées de Dieu une Monade demande avec raison, que Dieu en réglant les autres dès le commencement des choses, ait regard á elle. Car puisqu'une monade créée ne saurait avoir une influence physique sur l'intérieur de l'autre, ce n'est que par ce moyen que l'une peut avoir de la dépendance de l'autre.

52. Buna göre, yaratılmış şeyler arasında etkinlikler ve edilginlikler [Actions et Passions] karşılıklıdır. Çünkü Tanrı, iki yalın tözü karşılaştırırken, Onu her birinde ötekini ona uyarlamak zorunda bırakan nedenler bulur, ve sonuç olarak belli bakımlardan etkin olan şey başka bir bakış açısından edilgindir: onda seçik olarak bildiğimiz şey bir başkasında yer alanın nedenini vermeye hizmet ettiği sürece, etkin; ve onda yer alanın nedeni seçik olarak bir başkasında bilinende bulunduğu sürece, edilgin. [Theod., § 66.]

52. Et c'est par lá, qu'entre les créatures les Actions et Passions sont mutuelles. Car Dieu, comparant deux substances simples, trouve en chacune des raisons, qui l'obligent á y accommoder l'autre: et par conséquent ce qui est actif á certains égards, est passif suivant un autre point de considération: *actif* en tant que ce qu'on connoît distinctement en lui, sert á rendre raison de ce qui se passe dans un autre; et *passif* en tant que la raison de ce qui se passe en lui, se trouve dans ce qui se connoît distinctement dans un autre.

53. Şimdi, Tanrının İdealarında sonsuz bir sayıda olanaklı evren olduğu ve bunlardan ancak biri varolabileceği için, Tanrının onu şu değil de bu evreni belirlemeye götüren seçimi için yeterli bir neden olmalıdır. [Theod., §§ 8, 10, 44, 173, 196 vs., 225, 414-416.]

53. Or, comme il y a une infinité d'univers possibles dans les idées de Dieu, et qu'il n'en peut exister qu'un seul, il faut qu'il y ait une raison suffisante du choix de Dieu qui le détermine á l'un plutót qu'á l'autre.

54. Bu neden ancak bu evrenlerin taşıdıkları uygunlukta ya da eksiksizlik derecelerinde bulunabilir, çünkü olanaklı her bir şeyin kendi içinde kapsadığı eksiksizlik ölçüsü ile orantılı bir varoluşu ileri sürme hakkı vardır. [Theod., §§ 74, 167, 350, 201, 130, 352, 345 vs., 354.]

54. Et cette raison ne peut se trouver que dans la *convenance*, dans les degrés de perfection que ces mondes contiennent; chaque possible aiant droit de prétendre á l'existence á mesure de la perfection qu'il enveloppe.

55. En-İyi olanın varoluşunun nedeni bilgeliğin onu Tanrıya bilinir kılması, iyiliğinin onu seçmesini ve gücünün onu üretmesini sağlamasıdır. [Theod., §§ 8, 78, 80, 84, 119, 204, 206, 208. Abregé object. 1 and 8.]

55. Et c'est ce qui est la cause de l'Existence du Meilleur, que la Sagesse fait connaître á Dieu, que sa bonté le fait choisir, et que sa puissance le fait produire.

56. Şimdi yaratılmış şeylerin tümünün her biri ile ve her birinin tüm başkaları ile bu bağlantısı ya da uygunluğu her bir yalın tözün tüm başkalarını anlatan ilişkiler taşıması, ve sonuç olarak evrenin sürekli bir dirimli aynası olması demektir. [Theod., §§ 130, 360.]

56. Or cette liaison ou cet accommodement de toutes les choses créées á chacune, et de chacune á toutes les autres, fait que chaque substance simple a des rapports qui expriment toutes les autres, et qu'elle est par conséquent un miroir vivant perpétuel de l'univers.

57. Ve tıpkı aynı kentin değişik yanlardan bakıldığında bütünüyle değişik görünmesi ve bir bakıma perspektif açısından sayısız olması gibi, yine böyle, yalın tözlerin sonsuz çokluğundan ötürü sanki o denli değişik evren varmış gibi görünür ki, bunlar gene de tek bir evrenin her bir Monadın değişik bakış noktasına göre perspektifleridirler. [Theod., § 147.]

57. Et comme une même ville regardée de différents côtés paroît toute autre, et est comme multipliée perspectivement; il arrive de même, que par la multitude infinie des substances simples, il y a comme autant de différents univers, qui ne sont pourtant que les perspectives d'un seul selon les différents points de veüe de chaque monade.

58. Ve bu yolla olanaklı en büyük düzen ile birlikte olanaklı en büyük türülük elde edilir; eş deyişle, olanaklı en büyük eksiksiziğe ulaşmanın yolu budur. [Theod., §§ 120, 124, 241 vs., 214, 243, 275.]

58. Et c'est le moïen d'obtenir autant de variété qu'il est possible, mais avec le plus grand ordre, qui se puisse, c'est á dire c'est le moïen d'obtenir autant de perfection qu'il se peut.

59. Dahası, bundan başka hiçbir önsav (ki buna tanıtlanmış diyebilirim) Tanrının büyüklüğünü uygun olarak yüceltmez; Monsieur Bayle de kendi Sözlüğünde (Rorarius girişi) ona karşıcıkışlar yönelttiği, ve burada aslında Tanrıya çok fazlasını, olanaklı olandan daha fazlasını yüklediğimi düşünme eğilimi gösterdiği zaman, bunu kabul ediyordu. Ama her tözün tam olarak tüm başkalarını onlar ile ilişkisi yoluyla anlatmasını sağlayan bu evrensel uyumun olanaksızlığını gösterebilecek hiçbir neden vermeyi başaramadı.

59. Aussi n'est-ce que cette Hypothèse (que j'ose dire démontrée) qui relève, comme il faut la grandeur de Dieu; c'est ce que Monsieur Bayle reconnut, lorsque dans son Dictionnaire (article *Rorarius*) il y fit des objections, où même il fut tenté de croire que je donnais trop á Dieu, et plus qu'il n'est possible. Mais il ne pût alléguer aucune raison pourquoi cette

harmonie universelle, qui fait que toute substance exprime exactement toutes les autres par les rapports qu'il y a, fut impossible.

60. Bundan başka, tam şimdi söylediklerimde şeylerin niçin olduklarından başka türlü olamayacaklarının *a priori* nedenleri görülebilir. Çünkü Tanrı bütünü düzenlerken her bir parçaya, özellikle her bir Monada—ki doğası temsil edici bir varlık olmaktır—dikkat etmiş olduğu için, hiçbirşey bir Monadı şeylerin yalnızca bir bölümünü temsil etmeye sınırlayamaz; hiç kuşkusuz bu temsil bütün evrendeki tikel şeylerin ayrıntısında yalnızca karışıktır, ve şeylerin ancak küçük bir bölümü açısından, eş deyişle Monadların her biri ile ilişki içinde en yakın ya da en büyük olanlar açısından seçik olabilir; yoksa her bir Monad bir tanrı olurdu. Monadlar nesnelere açısından değil, ama nesnelere bilgilerini taşımalarının değişik yolları açısından sınırlıdır. Karışık bir yolda tümü de sonsuz olan için, bütün olan için çabalarlar; ama seçik algılarının dereceleri yoluyla sınırlanırlar ve ayrımlaşırlar.

60. On voit d'ailleurs dans ce que je viens de rapporter, les raisons *a priori* pourquoi les choses ne sauraient aller autrement. Parce que Dieu en réglant le tout a eu égard à chaque partie, et particulièrement à chaque Monade; dont la nature étant représentative, rien ne la saurait borner à ne représenter qu'une partie des choses; quoiqu'il soit vrai que cette représentation n'est que confuse dans le détail de tout l'Univers, et ne peut être distincte que dans une petite partie des choses, c'est à dire, dans celles qui sont ou les plus prochaines, ou les plus grandes par rapport à chacune des Monades; autrement chaque Monade serait une Divinité. Ce n'est pas dans l'objêt, mais dans la modification de la connaissance de l'objet, que les Monades sont bornées. Elles vont toutes confusément à l'infini, au tout; mais elles sont limitées et distinguées par les degrés des perceptions distinctes.

61. Ve bileşikler bu bakımdan yalın olanların simgeleridirler. Çünkü herşey *doludur*, ve böylece tüm özdek biraraya bağıntılıdır ve dolu olanda her devimin uzak cisimler üzerinde uzaklık ile orantılı bir etkisi vardır, öyle ki her cisim yalnızca ona değenler tarafından etkilenmekle ve belli bir yolda kendisi onlara olan herşeyin etkisini duyumsamakla kalmaz, ama kendisi de dolaysızca değdiği cisimlere değen cisimler tarafından dolaylı olarak etkilenir; bundan şu çıkar ki bu iletişim ne olursa olsun her uzaklığa yayılır. Ve sonuç olarak her cisim evrende yer alan herşeyin etkisini duyumsar; öyle ki herşeyi gören biri her birinde her yerde olmakta olanı ve giderek olmuş olanı ya da olacak olanı bile okuyabilir, çünkü zamanda olduğu gibi uzayda da uzak olanı şimdide gözleyebilir: *σύντονια πάντα*, [*eşsolukludur/uyumludur herşey*] demişti Hippokrates. Ama bir ruh kendi içinde ancak onda seçik olarak temsil edileni okuyabilir; onda katlanmış olan herşeyi birden açamaz, çünkü bular sonsuzluğa uzanır.

61. Et les composés symbolisent en cela avec les simples. Car comme tout est plein, ce qui rend toute la matière liée, et comme dans le plein tout mouvement fait quelque effet sur les

corps distants, á mesure de la distance, de sorte que chaque corps est affecté non seulement par ceux qui le touchent, et se ressent en quelque façon de tout ce qui leur arrive, mais aussi par leur moïen se ressent de ceux qui touchent les premiers dont il est touché immédiatement: il s'ensuit, que cette communication va á quelque distance que ce soit. Et par conséquent tout corps se ressent de tout ce qui se fait dans l'univers; tellement que celui qui voit tout, pourrait lire dans chacun ce qui se fait partout, et même ce qui s'est fait ou se fera; en remarquant dans le présent ce qui est éloigné, tant selon les temps, que selon les lieux: *οὐμπονια πάντα* disoit Hippocrate. Mais une Ame ne peut lire en elle-même que ce qui y est représenté distinctement; elle ne saurait développer tout d'un coup tous ses replis, car ils vont á l'infini.

62. Böylece, yaratılmış her Monad bütün evreni temsil etse de, özellikle ona bağlı olan ve entelekhisi olduğu cismi daha seçik olarak temsil eder; ve bu cisim tüm özdeğin doluluktaki bağıntısı yoluyla bütün evreni anlattığı için, ruh da tikel bir yolda ona ait olan bu cismi temsil ederken bütün evreni temsil eder. [Theod., § 400.]

62. Ainsi quoique chaque Monade créée représente tout l'univers, elle représente plus distinctement le corps qui lui est affecté particulièrement, et dont elle fait l'Entéléchie: et comme ce corps exprime tout l'univers par la connexion de toute la matière dans le plein, l'Ame représente aussi tout l'univers en représentant ce corps, qui lui appartient d'une manière particulière.

63. Bir Monada ait olan cisim—ki Monad onun entelekhisi ya da ruhudur—entelekhi ile birlikte *dirimli* bir varlık denebilecek olan şeyi, ve ruh ile birlikte bir *hayvan* denilen şeyi oluşturur. Şimdi dirimli bir varlığın ya da bir hayvanın bedeni her zaman örgenseldir; çünkü her Monad kendi yolunda evrenin bir aynası olduğu ve evren eksiksiz bir düzen içinde yönetildiği için, [onu] temsil edende, e.d. ruhun algılarında, ve sonuç olarak evrenin ruhta temsil edilmesini sağlayan bedende de düzen olmalıdır. [Theod., § 403.]

63. Le corps appartenant á une Monade qui en est l'Entéléchie ou l'Ame; constitue avec l'Entéléchie ce qu'on peut appeler un *vivant*, et avec l'Ame ce qu'on appelle un *Animal*. Or ce corps d'un vivant ou d'un Animal est toujours organique; car toute Monade étant un miroir de l'univers á sa mode, et l'univers étant réglé dans un ordre parfait, il faut qu'il y ait aussi un ordre dans le représentant, c'est á dire, dans les perceptions de l'âme, et par conséquent dans le corps, suivant lequel l'univers y est représenté.

64. Böylece her dirimli varlığın örgensel bedeni bir tür Tanrısal Makine ya da Doğal Otomattır ki, tüm yapay otomatları sonsuz ölçüde aşar. Çünkü insanın sanatı yoluyla yapılmış bir makine parçalarının her birinde bir makine değildir. Örneğin bir pirinç çarkın her bir dişinin öyle parçaları ya da fragmanları vardır ki, bunlar bizim için yapay şeyler değildirler ve kendilerinde çarkın amaçlandığı kullanım ile ilgili olarak makineye ait olduklarını gösterecek hiçbirşey taşımazlar. Ama Doğanın Makineleri, eş deyişle dirimli cisimler sonsuza dek en küçük parçalarında bile yine makinelerdirler. Doğa ve Sanat

arasındaki, başka bir deyişle, tanrısal sanat ve bizim sanatımız arasındaki ayrımı oluşturan şey budur. [Theod., §§ 134, 146, 194, 403.]

64. Ainsi, chaque corps organique d'un vivant est une Espèce de Machine divine ou un Automate Naturel qui surpasse infiniment tous les automates artificiels. Parce qu'une Machine faite par l'art de l'homme, n'est pas machine dans chacune de ses parties. Par exemple: la dent d'une roue de laiton a des parties ou fragments qui ne sont plus quelque chose d'artificiel, et n'ont plus rien, qui marque de la machine par rapport à l'usage où la roue était destinée. Mais les Machines de la Nature, c'est à dire les corps vivants, sont encore machines dans leurs moindres parties jusqu'à l'infini. C'est ce qui fait la différence entre la Nature et l'Art, c'est à dire entre l'art Divin et le Nôtre.

65. Ve Doğanın Yaraticısı bu tanrısal ve sonsuz ölçüde harika sanat gücünü kullanabilmiştir, çünkü her özdek parçası eskilerin anlamış oldukları gibi yalnızca sonsuza dek bölünebilir olmakla kalmaz, ama hiçbir sona ulaşmaksızın her bir parça edimsel olarak daha alt parçalara bölünür ki, bunların her birinin kendi devimleri vardır; yoksa özdeğin her bir parçasının bütün evreni anlatması olanaksız olurdu. [Prelim., Disc. de la Conform. § 70; § 195.]

65. Et l'Auteur de la Nature a pû practiquer cet artifice divin et infiniment merveilleux, parce que chaque portion de la matière n'est pas seulement divisible à l'infini comme les anciens ont reconnû, mais encor sous-divisée actuellement sans fin, chaque partie en parties, dont chacune a quelque mouvement propre: autrement il serait impossible, que chaque portion de la matière pût exprimer l'univers.

66. Buradan görülebilir ki, özdeğin en küçük parçacığında bir yaratıklar, dirimli varlıklar, hayvanlar, entelekhiler, ruhlar dünyası vardır.

66. Par où l'on voit qu'il y a un Monde de créatures, de vivants, d'Animaux, d'Entéléchies, d'Ames dans la moindre partie de la matière.

67. Özdeğin her parçası bitkilerle dolu bir bahçe gibi ve balıklarla dolu bir havuz gibi tasarlanabilir. Ama her bitkinin her bir dalı, her hayvanın her bir örgeni, sıvı parçalarının her bir damlası da yine böyle bir bahçe ya da havuzdur.

67. Chaque portion de la matière peut être conçue comme un jardin plein de plantes; et comme un étang plein de poissons. Mais chaque rameau de la plante, chaque membre de l'Animal, chaque goutte de ses humeurs est encore un tel jardin, ou un tel étang.

68. Ve gerçi bahçenin bitkilerinin arasında olan toprak ve hava, ya da havuzun balıklarının arasında olan su ne bitki ne de balık olsalar da, gene de onları kapsarlar, ama çoğunlukla bizim tarafımızdan algılanamayacak bir incelikte.

68. Et quoique la terre et l'air interceptés, entre les plantes du jardin ou l'eau interceptée entre les poissons de l'étang, ne soit point plante ni poisson; ils en contiennent pourtant encore, mais le plus souvent d'une subtilité á nous imperceptible.

69. Böylece evrende işlenmemiş hiçbirşey, kısır hiçbirşey, ölü hiçbirşey, görünüşte olandan başka hiçbir kaos, hiçbir karışıklık yoktur; tıpkı biraz uzaktan bakıldığında içinde karışık bir devimin, ve bir bakıma kendileri ayırdedilemeyen balıkların bir kaynaşmasının seçildiği bir havuzun görünebileceği gibi. [Preface.]

69. Ainsi, il n'y a rien d'inculte, de stérile, de mort dans l'univers, point de chaos, point de confusion qu'en apparence; á peu près comme il en paroítroit dans un étang á une distance dans laquelle on verroit un mouvement confus et un grouillement, pour ainsi dire de poissons de l'étang, sans discerner les poissons mêmes.

70. Buna göre açıktır ki her bir dirimli cismin başat bir entelekhisi vardır ve bu hayvanlarda ruhtur; ama bu dirimli cismin örgenleri başka dirimli varlıklar, bitkiler, hayvanlar ile doludur ki, bunların her birinin kendi başat entelekhisi ya da ruhu vardır.

70. On voit par lá, que chaque corps vivant a une Entéléchie dominante qui est l'Ame dans l'animal; mais les membres de ce corps vivant sont pleins d'autres vivants, plantes, animaux, dont chacun a encore son Entéléchie ou son áme dominante.

71. Gene de düşüncemi yanlış anlayan kimilerinin yaptığı gibi her bir ruhun yalnızca kendisine ait ya da hep ona bağılı bir özdek kütesinin ya da bölümünün olduğu, ve sonuç olarak her zaman ona hizmet etmeye yazgılanmış başka aşığı dirimli varlıklara iye olduğu sanılmamalıdır. Çünkü tüm cisimler ırmaklar gibi sürekli bir akış içindedirler; ve parçalar sürekli olarak onlara girmekte ve onlardan çıkmaktadır.

71. Mais il ne faut point s'imaginer avec quelques uns, qui avaient mal pris ma pensée, que chaque Ame a une masse ou portion de la matiére propre ou affectée á elle pour toújours, et qu'elle possède par conséquent d'autres vivants inférieurs destinés toújours á son service. Car tous les corps sont dans un flux perpétuel comme des rivières; et des parties y entrent et en sortent continuellement.

72. Böylece ruh bedenini yalnızca adım adım ve dereceli olarak değiştirir, öyle ki hiçbir zaman tüm örgenlerinden birden yoksun kalmaz; ve hayvanlarda sık sık metamorfoz vardır, ama hiçbir zaman bir metempsikosis ya da ruh-göçü yoktur; ne de [bedenlerden] bütünüyle ayrı Ruhlar ya da bedensiz tinler [Genies sans corps] vardır. Yalnızca Tanrı bedenden bütünüyle özgürdür. [Theod., §§ 90, 124.]

72. Ainsi l'áme ne change de corps que peu á peu et par degrés, de sorte qu'elle n'est jamais dépouillée tout d'un coup de tous ses organes; et il y a souvent métamorphose dans les

animaux, mais jamais Métempsychose ni transmigration des Ames: il n'y a pas non plus des Ames tout à fait séparées ni de Génies sans corps. Dieu seul en est détaché entièrement.

73. Yine bundan şu da çıkar ki hiçbir zaman tam doğuş ve hiçbir zaman sözcüğün sağın anlamında ruhun bedenden ayrılmasından oluşan eksiksiz ölüm yoktur. Doğuşlar dediğimiz şeyler gelişmeler ve büyümelerdir, ve ölümler dediğimiz şeyler ise kıvrılmalar ve küçülmelerdir.

73. C'est ce qui fait aussi, qu'il n'y a jamais ni génération entière, ni mort parfaite prise à la rigueur, consistant dans la séparation de l'âme. Et ce que nous appelons *générations* sont des développements et des accroissements; comme ce que nous appelons *morts*, sont des Enveloppements et Diminutions.

74. Felsefeciler [ve bilimciler] biçimlerin, entelekhilerin ya da ruhların kökeni konusunda büyük güçlüklerle düşmüşlerdir; ama bugünlerde bitkiler, böcekler ve başka hayvanlar üzerine sağın incelemeler yoluyla doğanın örgensel cisimlerinin hiçbir zaman kaosun ya da çürümenin ürünleri olmadıkları, ama her zaman hiç kuşkusuz içlerinde belli bir ön-oluşum² kapsayan tohumlardan geldikleri öğrenildiği için, yalnızca örgensel bedenin döllemeden önce orada olduğu değil, ama bu bedende bir de ruhun, tek bir sözcükle hayvanın kendisinin bulunduğu kabul edilmiştir; dölleme aracılığıyla bu hayvan yalnızca onu başka bir türün hayvanı yapacak büyük bir dönüşüme hazırlanmıştır. Gerçekten de, örneğin kurtlar sinek ve tırtıllar kelebek oldukları zaman, doğuştan ayrı olarak bunun gibi birşey görülür. [*Theod.*, §§ 86, 89, preface 5b et pagg. suivantes. 90, 187, 188, 403, 86, 397, 403.]

74. Les philosophes ont été fort embarrassés sur l'origine des Formes, Entéléchies, ou Ames, mais aujourd'hui, lorsqu'on s'est aperçû, par des recherches exactes faites sur les plantes, les insectes et les animaux, que les corps organiques de la nature ne sont jamais produits d'un chaos ou d'une putréfaction; mais toujours par les semences, dans lesquelles il y avoit sans doute quelque *préformation*; on a jugé que non seulement le corps organique y était déjà avant la conception, mais encore une Ame dans ce corps, et, en un mot, l'animal même; et que par le moyen de la conception cet animal a été seulement disposé à une grande transformation pour devenir un animal d'une autre espèce. On voit même quelque chose d'approchant hors de la génération, comme lorsque les vers deviennent mouches, et que les chenilles deviennent papillons.

75. Kimileri dölleme aracılığıyla daha büyük hayvanlar düzeyine yükselen hayvanlara spermatik denebilir; ama bunların arasında kendi türleri içinde kalanlar—eş deyişle, çoğunluk—daha büyük hayvanlar gibi doğar, çoğalır ve yokolur, ve yalnızca seçilmiş küçük bir sayı daha büyük bir tiyatroya geçer.

75. Les animaux, dont quelques-uns sont élevés au degré des plus grands animaux par

le moïen de la conception, peuvent être appelés *spermatiques*; mais ceux d'entre eux qui demeurent dans leur espèce, c'est á dire la plupart, naissent, se multiplient et sont détruits comme les grands animaux, et il n'y a qu'un petit nombre d'Elûs, qui passe á un plus grand théâtre.

76. Ama bu gene de yalnızca gerçeğin yarısıdır; ve buna göre bir hayvanın eğer hiçbir zaman doğal olarak var olmaya başlamıyorsa hiçbir zaman doğal olarak sonlanmayacağı, ve sözcüğün sağın anlamıyla konuşursak, yalnızca tam bir doğuşun olmadığı değil ama hiçbir tam yokoluşun ya da ölümün de olmadığı vargısını çıkarıyorum. Ve *a posteriori* yapılan ve deneyimden türetilen bu uslamamalar yukarıda *a priori* türetilen ilkelerim ile eksiksiz olarak bağdaşır. [*Theod.*, § 90.]

76. Mais ce n'étoit que la moitié de la vérité: j'ai donc jugé que, si l'animal ne commence jamais naturellement, il ne finit pas naturellement non plus; et que non seulement il n'y aura point de génération, mais encore point de destruction entière, ni mort prise á la rigueur. Et ces raisonnements faits *a posteriori* et tirés des expériences s'accordent parfaitement avec mes principes déduits *a priori* comme ci-dessus.

77. Böylece denebilir ki yalnızca Ruh (yokedilemez bir evrenin aynası) değil, ama hayvanın kendisi de yok edilemezdir, gerçi düzeneği [*machine*] sık sık bölümsel olarak yokolsa da, ve üzerine örgensel bir kabuğu takıp çıkarsa da. [*Theod.*, preface 6. §§ 340, 352-3, 358.]

77. Ainsi on peut dire que non seulement l'Ame (miroir d'un univers indestructible) est indestructible, mais encore l'animal même, quoique sa Machine périsse souvent en partie, et quitte ou prene des dépouilles organiques.

78. Bu ilkeler bana ruhun ve örgensel bedenin birliğini ya da daha iyisi bağdaşmasını doğal olarak açıklamanın bir yolunu vermişlerdir. Ruh kendi yasalarını izler, ve beden de benzer olarak kendininkileri izler; ve birbirleri ile tüm tözler arasındaki önceden-saptanmış uyum dolayısıyla anlaşılır, çünkü tümü de bir ve aynı evrenin temsilcidirler. [*Theod.*, Önsöz ve §§ 340, 352, 353, 358.]

78. Ces principes m'ont donné moïen d'expliquer naturellement l'union ou bien la conformité de l'Ame et du corps organique. L'âme suit ses propres loix et le corps aussi les siennes; et ils se rencontrent en vertu de l'harmonie préétablie entre toutes les substances, puisqu'elles sont toutes des représentations d'un même univers.

79. Ruhlar istekler, amaçlar ve araçlar yoluyla sonsal nedenlerin yasalarına göre davranırlar. Bedenler etker nedenlerin ya da devimlerin yasalarına göre davranırlar. Ve her iki alan, etker nedenlerin ve sonsal nedenlerin alanları, kendi aralarında uyum içindedir.

79. Les âmes agissent selon les loix des causes finales par appétitions, fins et moïens. Les corps agissent selon les loix des causes efficientes ou des mouvements. Et les deux règnes, celui des causes efficientes et celui des causes finales sont harmoniques entre eux.

80. Descartes ruhların bedenlere hiçbir kuvvet iletemeyeceklerini kabul etti, çünkü özdekte her zaman aynı kuvvet niceliği vardır. Gene de ruhun bedenlerin yönünü değiştirebileceğine inandı. Ama bu onun zamanında özdekteki aynı toplam yönün sakınımmı doğrulayan doğa yasasının bilinmemesinin bir sonucuydu. Eğer buna dikkat etmiş olsaydı, benim önceden-saptanmış uyum dizgemi varırdı. [Pref. ... *Theod.*, §§ 22, 59, 60, 61, 63, 66, 345, 346 vs., 354, 355.]

80. Des-Cartes a reconnu, que les Ames ne peuvent point donner de la force aux corps, parce qu'il y a toûjours la même quantité de force dans la matière. Cependant il a crû que l'âme pouvait changer la direction des corps. Mais c'est parce qu'on n'a point sû de son temps la loi de la nature qui porte encore la conservation de la même direction totale dans la matière. S'il l'avait remarquée, il serait tombé dans mon Systême de l'harmonie préétablie.

81. Bu dizgeye göre cisimler sanki (olanaksız olamı yerine getirerek) hiçbir ruh yokmuş gibi, ve ruhlar sanki hiçbir cisim yokmuş gibi davranırlar; ve her ikisi de sanki biri ötekini etkilemiş gibi davranır.

81. Ce systême fait que les corps agissent comme si (par impossible) il n'y avait point d'Ames, et que les Ames agissent, comme s'il n'y avait point de corps; et que tous deux agissent comme si l'un influoit sur l'autre.

82. Tinler ya da ussal ruhlar söz konusu olduğunda, tam şimdi söylediklerimin (eş deyişle, hayvanların ve ruhların evren ile birlikte başladıklarının ve evren bir sona ulaşmadan önce sonlanmadıklarının) tüm dirimli varlıklar ve hayvanlar için doğru olduğunu bulmama karşın, gene de ussal hayvanlarda kendine özgü öyle bir yan vardır ki, onların spermatik hayvancıkları, bunlardan daha çoğu olmadıkları sürece, yalnızca sıradan ya da duyuşal ruhlar taşırlar; ama deyim yerindeyse seçilmiş olanlar edimsel bir dölleme yoluyla insansal doğaya eriştikleri zaman, duyuşal ruhları Us düzeyine ve Tinlerin ayrıcalığına yükselir. [*Theod.*, §§ 91, 397.]

82. Quant aux *Esprits*, ou Ames raisonnables, quoique je trouve qu'il y a dans le fond la même chose dans tous les vivants et animaux, comme nous venons de dire (sçavoir que l'Animal et l'Ame ne commencent qu'avec le Monde et ne finissent pas non plus que le Monde), il y a pourtant cela de particulier dans les Animaux raisonnables, que leurs petits Animaux Spermatiques, tant qu'ils ne sont que cela, ont seulement des Ames ordinaires ou sensitives; mais dès que ceux qui sont élûs pour ainsi dire, parviennent par une actuelle conception á la nature humaine, leurs âmes sensitives sont élevées au degré de la raison et á la prérogative des *Esprits*.

83. Sıradan Ruhlar ve Tinler arasında bir bölümünü daha şimdiden belirttiğim başka ayrımların arasında şu da vardır: Genel olarak ruhlar yaratıklar evreninin dirimli aynaları ya da imgeleri iken, Tinler ise o denli de Tanrılığın kendisinin ya da doğanın Yaraticısının kendisinin imgeleridirler; Evren Dizgesini bilebilirler ve bir ölçüde arkitektonik örnekler yoluyla ona öykünebilirler; çünkü her bir Tin kendi alanında küçük bir tanrılık gibidir. [Theod., § 147.]

83. Entre autres différences qu'il y a entre les Ames ordinaires et les Esprits, dont j'ai déjà marqué une partie, il y a encore celle-ci: que les Ames en général sont des miroirs vivants ou images de l'univers des créatures; mais que les Esprits sont encore images de la Divinité même, ou de l'Auteur même de la nature; capables de connaître le Système de l'univers et d'en imiter quelque chose par des échantillons architectoniques; chaque Esprit étant comme une petite divinité dans son département.

84. Tinlerin Tanrı ile bir tür Topluma girebilmelerini sağlayan budur, ve Tanrı onlar karşısında yalnızca makinesi karşısındaki bir buluşçu gibi değildir (ki başka yaratıklar ile ilişkisinde Tanrının durumu budur), ama ayrıca uyrukları karşısındaki bir prens ve aslında çocukları karşısındaki bir baba gibidir.

84. C'est ce qui fait que les Esprits sont capables d'entrer dans une Manière de Société avec Dieu, et qu'il est à leur égard, non seulement ce qu'un inventeur est à sa Machine (comme Dieu l'est par rapport aux autres créatures), mais encore ce qu'un prince est à ses sujets, et même un père à ses enfants.

85. Buradan kolayca çıkarılabilir ki, tüm Tinlerin bütünlüğü Tanrı Kentini, başka bir deyişle, Tekerleklerin en eksiksizi altında olanaklı olan en eksiksiz Devleti oluşturmalıdır. [Theod., § 146; Abregé obj. 2.]

85. D'où il est aisé de conclure que l'assemblage de tous les Esprits doit composer la Cité de Dieu, c'est à dire le plus parfait état, qui soit possible sous le plus parfait des monarques.

86. Bu Tanrı Kenti, bu gerçekten evrensel tekerklik doğal dünyada ahlaksal bir dünyadır ve Tanrının işleri arasında en yüksek ve en tanrısal olanıdır; ve Tanrının gerçek şanı ondan oluşur, çünkü görkemlinin ve iyiliğinin tinler tarafından bilinmediği ve onlara hayranlık duyulmadığı yerde hiçbir şanı olmayacaktır; ayrıca Tanrı iyiliğini özellikle bu tanrısal Kent ile ilişki içinde gösterir, ama bilgeliği ve gücü ise kendini her yerde sergiler.

86. Cette cité de Dieu, cette Monarchie véritablement universelle, est un Monde Moral dans le Monde Naturel, et ce qu'il y a de plus élevé et de plus divin dans les ouvrages de Dieu: et c'est en lui que consiste véritablement la gloire de Dieu, puisqu'il n'y en aurait point, si sa grandeur et sa bonté n'étaient pas connues et admirées par les esprits; c'est aussi par

rappart á cette cité divine, qu'il a proprement de la Bonté, au lieu que sa Sagesse et sa Puissance se montrent partout.

87. Yukarıda gösterdiğimiz gibi, Doğada biri etker nedenlerin ve öteki sonsal nedenlerin iki ülkesi arasında eksiksiz bir Uyum olduğu için, burada ayrıca fiziksel doğa alanı ve ahlaksal kayra alanı arasındaki, eş deyişle evrenin Makinesinin Mimarı olarak görülen Tanrı ve tinlerin tanrısal Kentinin Tekerki olarak görülen Tanrı arasındaki bir başka uyumu belirtmemiz gerekir. [Theod., §§ 62, 74, 118, 248, 112, 130, 247.]

87. Comme nous avons établi ci-dessus une Harmonie parfaite entre deux Règnes Naturels, l'un des causes Efficientes, l'autre des Finales, nous devons remarquer ici encore une autre harmonie entre le règne Physique de la Nature et le règne Moral de la Grâce, c'est á dire, entre Dieu considéré comme Architecte de la Machine de l'univers, et Dieu considéré comme Monarque de la cité divine des Esprits.

88. Bu uyumun bir sonucu olarak, şeylerin kendileri doğanın yolları tarafından kayraya götürülürler, ve örneğin bu küre kimilerinin cezalandırılması ve başkalarının ödüllendirilmesi için tinlerin hükümetinin tam gerekli gördüğü zamanda doğal yolda yok edilmeli ve yenilenmelidir. [Theod., §§ 18 vs., 110, 244, 245, 340.]

88. Cette harmonie fait que les choses conduisent á la grâce par les voyes mêmes de la nature, et que ce globe, par exemple, doit être détruit et réparé par les voyes naturelles dans les moments, que le demande le gouvernement des Esprits pour le châtiment des uns, et la récompense des autres.

89. Yine denebilir ki Mimar olarak Tanrı Yasamacı olarak Tanrıyı tüm bakımlardan doyurur; ve böylece günahlar cezalarını doğanın düzeni yoluyla ve şeylerin mekanik yapısı dolayısıyla kendileri ile birlikte taşımalıdır; ve benzer olarak soylu eylemler ödülleri bedensel yanda mekanik olan yollarda kazanacaklardır, üstelik bunun hemen olamamasına ve olmasının gerekmemesine karşın.

89. On peut dire encore, que Dieu comme Architecte contente en tout Dieu comme Législateur; et qu'ainsi les péchés doivent porter leur peine avec eux par l'ordre de la nature; et en vertu même de la structure mécanique des choses; et que de même les belles actions s'attireront leurs récompenses par des voies machinales par rapport aux corps; quoique cela ne puisse et ne doive pas arriver toûjours sur le champ.

90. Son olarak, bu eksiksiz hükümet altında hiçbir iyi Eylem ödüksüz ve hiçbir kötü Eylem cezasız kalmaz; herşey iyilerin, eş deyişle, bu büyük devlette hoşnutsuz olmayıp ödevlerini yerine getirdikten sonra Kayraya güvenenlerin, iyi herşeyin Yaratıcısını gerektiği gibi sevip ona öykünenlerin, Onun eksiksizliklerini düşünmede sevilenlerin mutluluğunda haz bulan o gerçek, arı sevginin doğasına göre haz bulanların gönencinde

sonuçlanacaktır. Bilge ve erdemli kişileri Tanrının önceden tahmin edici istenci ile uyum içinde görünen herşey uğruna çalışmaya götüren, ve gene de Tanrının arkadan gelen gizli ve belirleyici istenci yoluyla edimsel olarak ortaya çıkan herşeyden hoşnutluk duymalarını sağlayan şey budur; çünkü kabul ederler ki, eğer evrenin düzenini yeterince anlayabilseydik, onun içimizde en bilge olanların tüm isteklerini çok çok aştığını, ve yalnızca genel olarak herkes için değil ama özel olarak her birimiz için onu olduğundan daha iyi yapmanın olanaksız olduğunu bulurduk—yeter ki herşeyin Yaraticısına bağlı olalım, yalnızca varlıklarımızın Mimarı ve etker nedeni olarak değil, ama istencimizin bütün hedefi olması gereken ve bizi mutlu kılacak tek Efendimiz ve Sonsal Nedenimiz olarak. [§ 134 fin.; pref. § 4a, b; *Theod.* § 278. pref § 4b.]

90. Enfin, sous ce gouvernement parfait, il n’y aura point de bonne Action sans récompense, point de mauvaise sans châtement: et tout doit reüssir au bien des bons; c’est á dire, de ceux qui ne sont point des mécontents dans ce grand Etat, qui se fient á la Providence, aprés avoir fait leur devoir, et qui aiment et imitent, comme il faut, l’Auteur de tout bien, se plaisant dans la considération de ses perfections suivant la nature du *pur amour* véritable, qui fait prendre plaisir á la félicité de ce qu’on aime. C’est ce qui fait travailler les personnes sages et vertueuses á tout ce qui paraît conforme á la volonté divine présomptive ou antécédente; et se contenter cependant de ce que Dieu fait arriver effectivement par sa volonté secrète, conséquente et décisive; en reconnaissant que, si nous pouvions entendre assez l’ordre de l’univers, nous trouverions qu’il surpasse tous les souhaits des plus sages, et qu’il est impossible de le rendre meilleur qu’il est; non seulement pour le tout en général, mais encore pour nous mêmes en particulier, si nous sommes attachés, comme il faut á l’Auteur du tout, non seulement comme á l’Architecte et á la cause efficiente de nôtre être, mais encore comme á notre Maître et á la cause finale qui doit faire tout le but de nôtre volonté, et peut seul faire nôtre bonheur.

KİTAP ÜZERİNE NOTLAR

Descartes ve Spinoza ile birlikte 17’nci yüzyılın en önemli ussalcı felsefecilerinden olan Leibniz (1646-1716) “Alman felsefesinin babası” olarak bilinir ve matematik tarihinde vazgeçilmez bir yer doldurur.

— 1676’da Sonsuz küçüklükler kalkülüsünü geliştirdi ve buluşunu 1684’te yayımladı; ‘kalkülüs’ adı ve bugün de yaygın olarak kullanılan notasyon ona aittir (dx , dy , Δx , Δy , $\int$, $f(x)dx$, ve başkaları).

— Newton 1665 gibi erken bir tarihte benzer bir yöntem geliştirmiş görünür; ama çok yaygın olarak tananmayan yönteminin açıklaması ilk kez 1693’te yayımlanmıştır.

— Leibniz’in başka birçok buluşu arasında, mekanik hesap makinesi (*arithmometer*) yaygın olarak kullanıma girdi; ikili sayı dizgesini geliştirdi ve bu dizge bugün de dijital

bilgisayar teknolojisinin temelinde yatar.

— Descartes'ın felsefesini inceledikten ve yetersiz olduğunu düşünmeye başladıktan sonra ciddi bir Platon incelemesi yaptı ve *Fedon* ve *Theatetus*' u çevirdi.

— 1676'da dört haftalık bir süre için Hollanda'da bulundu; Spinoza ile tanıştı; ondan *Ethika*'nın elyazmalarının büyük olasılıkla yalnızca bölümlerini inceleme ve önemli tanım, belit ve önermelerinin bir eşlemine çıkarma iznini aldı.

— Berlin, Dresden, Viyana ve St. Petersburg'da akademilerin kurulması girişimlerine katıldı.

— 1673'de Royal Society of London Leibniz'i üye olarak kabul etti.

— Prens Eugen'in Leibniz'den dizgesinin bir özetini istemesi üzerine Viyana'da ve Fransızca'da yazılan (1714) ve Leibniz'in ölümünden sonra yayımlanan (1840) *Monadoloji*, Prens istediği gibi, Leibniz'in yayımladığı biricik kitap olan *Théodicée*'de (1710) ve başka yazılarında açıkladığı felsefesinin bütünü'nün bir özeti olarak tasarlanmıştır. *Monadoloji*'nin Almanca ve Latince çevirileri sırasıyla 1720 ve 1721'de çıkmıştı. 'Monadoloji' başlığı Leibniz'e ait değildi ve elyazmalarını Hanover Kraliyet Kütüphanesinde bulan Erdmann tarafından seçilmiştir. Köhler Almanca çevirisine *Lehrsätze über die Monadologie* başlığını verirken, Dutens Almanca çevirinin bir Latince çevirisini *Principia philosophiae seu theses in gratiam Principis Eugenii* başlığı altında yayımladı. Elyazmalarının bir başlığı yoktur.

— *Monadoloji* Leibniz'in felsefesine bir giriş değil, ama elyazmalarına *Théodicée*'ye göndermeler için kıyı notlarından da anlaşıldığı gibi, bu ikinci ve daha geniş çalışmanın bir özlüleştirmesidir.

— *Monadoloji* bir Töz çözümlemesi sunar. İlk olarak (§ § 1-48) yaratılmış ve yaratılmamış tüm tözlerin, ikinci olarak (§ § 49-90) bunların karşılık ilişkilerinin bir açıklaması olarak görülebilir.

KISA BİR YAŞAMÖYKÜSÜ

Gottfried Wilhelm Leibniz (1646-1716)

Leibniz'in Yaşamı

1646 1 Temmuz, Leipzig'de Lutheran bir ailede doğdu; babası Friedrich Leibnuetz (1597-1652), noter, tüzeci, ve Leipzig Üniversitesinde ahlak felsefesi profesörü idi.

1652 Babası öldü; babasının kütüphanesini özgürce kullanma olanağı eline geçince kitaplara gömüldü ve kendi başına Latince öğrendi.

1653-1661 Nicolai okulu, Leipzig.

1661-1666 Leipzig Üniversitesi

1663 Bitirme savı, *De Principio Individui* ('Bireyin İlkesi Üzerine').

1666/7 Altdorf Üniversitesi. 1667'de J.D. (*Jurum Doctor*) derecesini aldı.

1667-73 Altdorf'tan kürsü teklifini geri çevirdi. Elektör Johann Philipp von Schoenborn'un hizmetine girerek genel tüzel sorunlar üzerine çalıştı, Kutsal Roma İmparatorluğunda tüze

reformu için bir izlençe geliştirdi.

1672 J. C. von Boyneburg'a Fransa'ya diplomatik bir görevde eşlik etti. İngiltere'ye kısa bir yolculuk dışında 1676'ya dek orada kaldı. Von Schoenborn 1673'te ölünce Leibniz'in maaşda kesildi. Paris'te kalarak *Académie*'de bir görev elde etmeye çalıştı. Bu arada kısa bir süre için Boyneburg'un oğluna öğretmenlik ve Paris'te avukatlık yaparak geçindi. Malebranche, Arnauld, Huygens ile karşılaştı.

1675 Ayrışım/tümlev kalkülüsünün temellerini attı.

1676 Hannover'de Brunswick-Lueneburg Dükü Johann Friedrich'in hizmetine girdi. Danışmanlık, kütüphanecilik ve mühendislik yaptı. Hidrolik presler, yeldeğirmenleri, lambalar, denizaltılar, saatler, arabalar, su pompaları, ikili sayı dizgesi üzerine çalıştı.

— *Nova Methodus Pro Maximus et Minimus* ('Maximum ve Minimum İçin Yeni Yöntem' — ayrışıklı kalkülüsünün bir açıklaması).

— Aynı yıl (ya da bir önceki yıl) Amsterdam'a giderek Spinoza'yı ziyaret etti.

1683 Viyana Türklerin kuşatması altındayken İmparatoru destekleme çağrısında bulundu. İmparatorluk kütüphanecisi ve tarihçisi olma isteği kabul edilmedi.

1685 Brunswick Evi için tarihçilik görevini üstlendi.

— Johann Friedrich 1679'da, ve kardeşi Ernst August 1698'de

**Kraliçe Sophie Charlotte ve Leibniz;
Charlottenburg Sarayının önünde bir gezinti.**

ölünce, Leibniz'in koruyuculuğunu August'un kızı Brandenburg Elektörünün eşi Sophie Charlotte üstlendi. Leibniz Sophie'nin öğretmeni idi. 1668'de doğan Sophie Charlotte 16 yaşında Frederick (1657-1713) ile evlendi. Frederick III olarak 1688'de Brandenburg Elektörü olan eşi 1701'de Frederick I olarak ilk Prusya kralı oldu. Leibniz 1697'de Sophie'nin önerisi üzerine Berlin'de bir gözlemevi kurulacağını öğrendi. Almanya için Paris ve Londra'da olduğu gibi bir Bilimler Akademisi kurulmasını düşleyen Leibniz Sophie'ye yazarak tasarın bir Akademi kuruluşuna genişletilmesini önerdi. Sophie Leibniz'e Berlin'e gelmesi için bir çağrıda bulundu. Leibniz Sophie'nin öğretmeni oldu (annesinin de öğretmeni idi). Sophie 1699'da Leibniz'e yazdığı bir mektupta kendisinin onun bir izleyicisi olduğunu bildirdi.

1700 Leibniz kendi önerisi üzerine kurulan Brandenburg Bilim Toplumunun kuruluşunu denetlemek üzere Berlin'e gitti. Brandenburg Bilim Toplumu daha sonra Berlin Akademisi

oldu. Aynı yıl Paris'te Fransız Bilimler Akademisinin yabancı üyesi olarak atandı. Leibniz ayrıca Petersburg, Viyana ve Stokholm Bilim Akademilerinin kuruluşunda da öncülük etti.

1711 Rus çarı Büyük Peter ile tanıştı.

1716 14 Kasım'da Hannover'de öldüğünde 70 yaşındaydı.

Başlıca Yapıtları

De Arte Combinatoria ('Bileşim Sanatı Üzerine'), 1666

Hypothesis Physica Nova ('Yeni Fiziksel Önsavlar'), 1671

Discours de métaphysique ('Metafizik Üzerine Söylem'), 1686

Kavramlar kalkülüsü üzerine yayımlanmamış elyazmaları, yklş. 1690

Nouveaux Essais sur L'entendement humaine ('İnsan Anlağı Üzerine Yeni Denemeler'), 1705

Théodicée ('Teodezi'), 1710

Monadologia ('Monadoloji'), 1714

Leibniz'in felsefeye katkıları:

Gerçeklik, Zorunlu ve Olumsal Gerçeklikler, Olanaklı Dünyalar, Yeterli Neden İlkesi (= hiçbirşey bir neden olmaksızın olamaz), Önceden-Saptanmış Uyum (= Tanrı evreni öyle bir yolda yaratmıştır ki karşılık düşen tinsel ve fiziksel olaylar eşzamanlı olarak yer alırlar), ve Çelişmeme İlkesi (= kendisinden bir çelişkinin türetilebileceği her önerme yanlıştır).

Leibniz yaşamı boyunca uslamlama ilkelerinin biçimsel bir simgesel dizgeye, bir düşünce cebirine indirgenebileceği ve tartışmaların bu yöntem yoluyla bir çözüme bağlanabileceği düşüncesi üzerinde çalıştı.

¹[*Théodicée*'nin ilgili bölümlerine verilen bu göndermeler özgün elyazmasına Leibniz tarafından eklenmiştir.]

²[*Préformation*: Sözel olarak ön(sel)-oluşum. Bireysel örgenliğin tam olarak ayrılaşmış bir yumurta gözeciğinin yalın bir genişlemesi ile geliştiğini ileri süren eski bir kuram.]